

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

У сучасних умовах суттєво зростає роль економічної науки. Практика реформування економіки, перехід до ринкових зв'язків і відносин, забезпечення інтеграції економіки в систему світового господарства висувають високі вимоги до економічних знань учасників цього процесу. Вивчення політичної економії формує ці знання, допомагає зрозуміти, як функціонує економічна система, сприяє вибору правильного економічного рішення.

Мета галузі знань “Економіка і підприємництво” — сприяти комплексному вивченню студентами економічних відносин як форми суспільного виробництва, висвітлити основи економічного життя суспільства у взаємозв'язку з потребами та інтересами людей, ознайомити студентів з проблемами ефективного використання суспільством обмежених виробничих ресурсів і шляхами досягнення максимальних кінцевих результатів щодо задоволення людських потреб, які невинно зростають.

Завдання — забезпечити ґрунтовну підготовку студентів з політичної економії як базової дисципліни, сприяти глибокому розумінню студентами законів і категорій цієї науки, закономірностей функціонування і розвитку економічних систем, сутності ринкової економіки, способів і методів ефективного використання обмежених економічних ресурсів суспільства та проблем, пов'язаних з переходом українського суспільства до соціально-орієнтованої ринкової економіки.

Багатогранність політичної економії як науки дає можливість розглянути питання економічного життя суспільства на мікро-, макро- та глобальному рівнях.

Згідно із завданнями галузі знань “Економіка і підприємництво” студенти повинні:

- навчитися науково обґрунтовувати загальні основи економічного життя суспільства;
- вивчити закономірності розвитку суспільного виробництва;
- з'ясувати методологічні основи механізму дії економічних законів та їх використання у процесі господарської діяльності;
- ознайомитися з основами макроекономічного рівня господарювання у відтворювальному процесі та економічного зростання;
- вивчити закономірності функціонування ринкової системи;
- визначити суттєві риси основних соціально-економічних систем і напрямки їх еволюції;
- з'ясувати роль політекономії у розробці шляхів формування соціально-орієнтованої економічної системи суспільства.

Вивчаючи дисципліну, студенти повинні виробити нове економічне мислення, навчитися логічно обґрунтовувати ті чи інші положення, аби повніше аналізувати реальні економічні процеси, зіставляти точки зору. Це буде запорукою подолання стереотипів, сприятиме формуванню сучасного економічного мислення, допоможе студенту зорієнтуватися у виборі максимально ефективного рішення.

Знання, які студент здобуде, вивчаючи політичну економію, є теоретичним і методологічним підґрунтям для подальшого опанування функціональних і галузевих економічних дисциплін.

НАВЧАЛЬНО -ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
галузі знань
0305 “Економіка і підприємництво”

№ п/п	Назва змістового модуля і теми
1	Предмет і метод політичної економії
	Змістовий модуль I. Загальні засади економічного розвитку суспільства
2	Економічні потреби та інтереси — рушійні сили соціально-економічного розвитку
3	Процес суспільного виробництва та його основні фактори
4	Економічні системи суспільства
5	Власність в економічній системі
	Змістовий модуль II. Загальні основи ринкової економіки
6	Форми організації суспільного виробництва
7	Суть та еволюція грошей
8	Ринок: сутність, функції та умови формування
9	Економічний механізм функціонування ринку
10	Інфраструктура ринку
	Змістовий модуль III. Мікроекономічний рівень господарювання та його основні суб'єкти
11	Домогосподарства в системі економічного кругообігу
12	Підприємство і підприємництво
13	Витрати виробництва і прибуток
14	Ціноутворення в ринковій економіці
15	Акціонерні товариства. Корпоративний капітал
	Змістовий модуль IV. Функціонування національної економіки й економічне зростання. Світова економіка
16	Економічне зростання та циклічний характер розвитку економіки
17	Державне регулювання ринкової економіки
18	Фінансова система. Державний бюджет
19	Грошово-кредитна система
20	Доходи населення і соціальна політика держави
21	Сучасна світова економіка
22	Економічні аспекти глобальних проблем

ПРОГРАМНИЙ МАТЕРІАЛ
до вивчення галузі знань
0305 “Економіка і підприємництво”

Тема 1. Предмет і метод політичної економії

Зародження та основні етапи розвитку політичної економії. Первісна економічна думка та її представники. Меркантилізм. Фізіократи. Класична політична економія. Марксизм. Маржиналізм. Сучасні економічні теорії. Розвиток економічної думки в Україні.

Предмет політичної економії. Тракткування предмета політекономії різними школами. Політ-економія як наука про суспільні виробничі відносини у взаємодії з продуктивними силами. Політ-економія — фундаментальна економічна наука, що вивчає загальні закономірності господарського життя.

Метод політичної економії та його складові. Специфіка економічного дослідження. Загальні методи наукового пізнання та їх використання. Системний і структурно-функціональний методи дослідження. Економіко-математичне та статистичне моделювання. Позитивний та нормативний аналіз. Особливості мікро - та макроекономічного аналізу.

Економічні категорії та економічні закони. Пізнання і використання економічних законів. Об’єктивне та суб’єктивне в економіці.

Функції політекономії. Політична економія і обґрунтування економічної політики. Місце політичної економії в системі економічних наук.

Література [1–4; 10; 12]

Змістовий модуль I. Загальні засади економічного розвитку суспільства

Тема 2. Економічні потреби та інтереси - рушійні сили соціально-економічного розвитку

Економічні потреби суспільства, їх сутність і класифікація. Безмежність потреб. Закон зростання потреб і механізм його дії. Виробництво як визначальний фактор формування та розвитку потреб.

Теорії потреб (мотивацій). Теорія потреб А. Маслоу. Теорія потреб Альдерфера, процесуальні теорії мотивації.

Економічні інтереси, їх сутність і види. Інтереси і потреби: діалектика взаємозв’язку. Єдність і суперечності в системі інтересів суспільства.

Благо як засіб задоволення потреб. Корисність благ. Величина корисності. Закон насичення потреб. Економічні суперечності та шляхи їх розв’язання.

Література [3; 4; 11]

Тема 3. Процес суспільного виробництва та його основні фактори

Суспільне виробництво та його елементи. Матеріальне і нематеріальне виробництво. Суспільний поділ праці і його форми. Виробництво, розподіл, обмін, споживання.

Основні економічні фактори (ресурси) виробництва, їх взаємодія. Закон відносної обмеженості економічних ресурсів. Межа виробничих можливостей. Виробнича функція та її складові. Проблема економічного вибору. Закон зростання альтернативних витрат.

Політекономія про роль людини в суспільному виробництві. Соціоекономіка. Ергономіка.

Результативність виробництва та її показники. Основні напрямки підвищення ефективності суспільного виробництва.

Література [2; 10; 12]

Тема 4. Економічні системи суспільства

Формаційний та цивілізаційний підходи до процесів суспільного розвитку. Об’єктивні основи та етапи цивілізаційного процесу. Постіндустріальна цивілізація: зміст, риси.

Економічні системи. Зміст і структурні елементи економічної системи. Цілісність, органічність, ієрархічність системи. Джерела руху економічної системи.

Економічні відносини як суспільна форма і спосіб організації економічної системи. Структура економічних відносин. Соціально-економічні відносини. Організаційно-економічні і техніко-економічні відносини.

Типи й еволюція економічних систем. Традиційна система. Ринкова економіка вільної конкуренції. Державно-монополістичний капіталізм. Командно-адміністративна система. Соціально-орієнтована ринкова економіка.

Змішані системи.

Перехідні економічні системи: зміст, риси, суперечності.

Література [1; 3; 4; 11]

Тема 5. Власність в економічній системі

Власність та її роль в економічній системі. Економічний і правовий зміст власності. Право володіння, розпоряджання, користування. Суб'єкти та об'єкти відносин власності.

Специфікація прав власності. Теорема Р. Коуза.

Основні форми власності, їх взаємодія. Індивідуальна власність. Приватна власність. Колективна власність та її види. Корпоративна та державна власність. Особливості акціонерної форми власності. Інтелектуальна власність.

Еволюція відносин власності. Новітні тенденції у розвитку відносин власності.

Відносини та форми власності в Україні в період переходу до ринку. Роздержавлення та приватизація, їх суть і відмінності. Форми та методи приватизації державного майна. Особливості здійснення процесів роздержавлення та приватизації в Україні.

Література [2–4; 12]

Змістовий модуль II. Загальні основи ринкової економіки

Тема 6. Форми організації суспільного виробництва

Генезис форм організації суспільного виробництва. Натуральна (традиційна) форма організації виробництва. Суть і ознаки натурального виробництва та його історичні межі.

Товарна форма організації суспільного виробництва. Умови виникнення товарного виробництва, його суть, ознаки і роль у розвитку суспільства. Суперечності товарного виробництва.

Товар і його властивості. Відмінність товару від продукту. Властивості товару: споживна вартість, мінова вартість, вартість. Цінність товару: альтернативні теорії. Корисність товару, її вимір. Закон спадної корисності.

Величина вартості товару та фактори, що на неї впливають. Індивідуальна і суспільна вартість. Закон вартості, його зміст і функції.

Нове в розумінні сутності товару та форм його реалізації. Специфіка послуги як товару. Інформація як товар.

Література [4; 10; 12]

Тема 7. Суть та еволюція грошей

Виникнення і розвиток грошових відносин. Суть і функції грошей. Співвідношення функцій міри вартості та засобу обігу. Поєднання функції нагромадження і засобу платежу.

Різноманітність форм грошей: товарні, металеві та паперові гроші; кредитні й електронні гроші. Функціональні форми грошей. Грошовий обіг та його закони.

Теорії грошей. Металістична та номіналістична теорія. Кількісна теорія грошей. Теорія грошей К. Маркса. Сучасні теорії грошей.

Грошові реформи: їх сутність і спрямування.

Історія грошей України.

Література [1; 3–5]

Тема 8. Ринок: сутність, функції та умови формування

Ринок як підсистема ринкової економіки. Суб'єкти й об'єкти ринкових відносин.

Об'єктивні умови виникнення ринку та його сутність. Характерні риси й основні принципи функціонування ринку. Функції ринку: регулююча, розподільча, стимулююча, інтегруюча, контролююча.

Сучасні теорії ринку.

Структура та види ринку. Критерії класифікації ринків.

Моделі та шляхи переходу до ринку.

Особливості становлення ринкових відносин в Україні.

Література [2–4; 10]

Тема 9. Економічний механізм функціонування ринку

Економічні основи ринкового механізму: мета, обмеження, вибір.

Економічна природа попиту. Закон попиту. Цінові та нецінові чинники впливу на попит. Еластичність попиту за ціною.

Пропозиція та чинники, що її визначають. Закон пропозиції.

Діалектична залежність попиту та пропозиції. Ринкова рівновага. Дефіцит і надлишок товарів. Теорія рівноваги Л. Вальраса.

Механізм ринкового саморегулювання.

Конкуренція та її суть. Місце конкуренції в ринковій економіці. Закон конкуренції: економічна основа та механізм.

Види економічної конкуренції: внутрігалузеві і міжгалузеві, досконалі та недосконалі.

Методи і способи конкурентної боротьби. Нецінова конкуренція.

Суперечності ринкової економіки. Монополія як антипод конкуренції. Антимонопольне законодавство.

Переваги й недоліки ринкового механізму.

Література [1; 4; 12]

Тема 10. Інфраструктура ринку

Поняття й основні риси інфраструктури ринку.

Біржа як елемент ринкової інфраструктури, її види та функції. Форвардні та ф'ючерсні біржові угоди.

Товарна біржа. Мета та функції товарної біржі. Суб'єкти товарної біржі.

Фондова біржа. Основні види операцій, здійснюваних на фондовій біржі.

Банки та небанківські інституції ринкової інфраструктури.

Інфраструктура ринку праці. Біржа праці. Служба зайнятості в Україні.

Формування інфраструктури ринку в Україні.

Література [3; 4; 11]

Змістовий модуль III. Мікроекономічний рівень господарювання та його основні суб'єкти

Тема 11. Домогосподарства в системі економічного кругообігу

Домогосподарство як суб'єкт ринкових відносин.

Домогосподарство як споживач товарів і послуг. Витрати домогосподарства. Теорія споживання. Корисність. Загальна та гранична корисність. Закон граничної корисності. Закон максимізації корисності та вибір споживача.

Доходи домогосподарства. Дохід і майно. Заробітна плата. Розподіл доходів на особисте споживання та заощадження. Процент. Рента. Дивіденди. Трансфертні платежі.

Місце домогосподарства в кругообігу продуктів, ресурсів і доходу.

Література [3; 10; 12]

Тема 12. Підприємство і підприємництво

Підприємство як суб'єкт ринкової економіки. Поняття й основні ознаки підприємства. Види підприємств.

Капітал як матеріальна основа підприємницької діяльності. Кругообіг капіталу, його функціональні форми. Швидкість обороту.

Оборот капіталу підприємства. Основний та оборотний капітал. Фізичне та моральне зношення основного капіталу. Амортизація. Оборотні засоби. Активи підприємства. Суть, умови та види підприємницької діяльності. Організаційно-правові форми підприємництва. Індивідуальне підприємництво (одноосібне володіння). Товариство (партнерство). Корпорація. Малий бізнес.

Ризик у підприємницькій діяльності та його види. Венчурний бізнес. Система франчайзингу.

Загальні економіко-правові основи розвитку підприємництва в Україні.

Література [2–4; 10; 12]

Тема 13. Витрати виробництва і прибуток

Суть, види і структура витрат виробництва: концептуальні підходи. Собівартість продукції як суспільна форма витрат виробництва, її структура, види і функції. Бухгалтерські й економічні витрати. Зовнішні і внутрішні (явні та неявні) витрати. Альтернативні витрати. Постійні та змінні витрати. Загальні (валові) та середні витрати. Граничні витрати. Закон спадної віддачі. Трансакційні витрати. Витрати обігу: чисті та додаткові.

Прибуток як кінцевий результат діяльності підприємства. Суть прибутку. Теорії прибутку. Бухгалтерський і економічний прибуток. Нормальний прибуток як елемент витрат. Норма прибутку і чинники, що впливають на неї. Проблема прибутковості у функціонуванні підприємств України в сучасних умовах.

Література [1; 4; 10; 12]

Тема 14. Ціноутворення в ринковій економіці

Теорії ціноутворення. Ринкова ціна: її сутність і структура. Функції ціни.

Чинники, що впливають на ціну: вартісні, попиту, пропозиції, психологічні та ін. Вплив конкурентного середовища на ціноутворення.

Види цін. Класифікація цін ринкової економіки: залежно від розмірів купівлі-продажу товарів, за способом формування, залежно від території їх дії. Початкова й остаточна ціна.

Цінова політика та методи ціноутворення.

Література [4; 11; 12]

Тема 15. Акціонерні товариства. Корпоративний капітал

Акціонерне товариство (корпорація): сутність, причини виникнення та основні риси. Види акціонерних товариств.

Корпоративний капітал: сутність і форми його вияву. Реальний і фіктивний капітал. Прибуток акціонерних товариств і його розподіл.

Цінні папери: роль і основні види. Акції, їх види. Дивіденд. Курс акцій і закономірності його зміни. Облігації.

Проблеми та шляхи формування акціонерних товариств (корпорацій) в Україні.

Література [2–4; 11]

Змістовий модуль IV. Функціонування національної економіки й економічне зростання. Світова економіка.

Тема 16. Економічне зростання та циклічний характер розвитку економіки

Поняття та чинники економічного зростання. Типи економічного зростання. Проблеми темпів економічного зростання. Роль інвестицій в економічному зростанні. Інновації.

Теорії та моделі економічного зростання. Кейнсіанські моделі динамічної рівноваги. Неокласична модель економічного зростання. Концепція “нульового економічного зростання”.

Показники економічного зростання.

Циклічність — форма економічного розвитку. Типологія економічних циклів. Фази класичного ділового циклу. Економічні кризи та їх причини.

Теорії циклів (монетарна, кейнсіанська, марксистська): дискусійні проблеми.

Особливості розвитку економіки України на сучасному етапі.

Література [2; 4; 10]

Тема 17. Державне регулювання ринкової економіки

Необхідність державного регулювання економіки. Межі і форми державного втручання в регулювання економічного відтворення.

Функції держави, основні методи і напрямки державного регулювання.

Концепції державного регулювання економіки та їх еволюція. Класична теорія макроекономічного регулювання. Кейнсіанська теорія регулювання економіки. Неоконсервативна теорія макрорегулювання. Теорія монетаризму, економіки пропозиції, раціональних очікувань.

Економічний інструментарій та важелі державного впливу на ринкову економіку.

Коротко- і довгострокове (програмування) регулювання економіки. Індикативне планування. Формування системи державного регулювання економіки України при переході до ринку.

Література [2–4; 7; 9; 11]

Тема 18. Фінансова система. Державний бюджет

Фінансова система та фіскальна політика держави. Сутність, структура та функції фінансів. Державні фінанси та їх роль у ринковій економіці. Державний бюджет: структура доходів і видатків. Бюджетний дефіцит. Державний борг. Шляхи досягнення збалансованості держбюджету. Проблеми формування держбюджету України.

Податкова система: суть, структура, значення, принципи побудови та функціонування. Суть і функції податків. Ставки оподаткування. Види податків. Крива А. Лаффера та визначення межі оподаткування. Основні проблеми й напрямки розвитку податкової системи в Україні.

Література [4; 10; 12]

Тема 19. Грошово-кредитна система

Грошово-кредитна система, її елементи та типи. Механізм грошово-кредитного регулювання. Грошові агрегати (M_0 , M_1 , M_2 , M_3) та їх сутність.

Грошовий ринок та його закони. Попит на гроші та їх пропозиція. Рівновага на грошовому ринку.

Перетворення грошей на капітал і розвиток кредиту. Необхідність і сутність кредиту. Принципи функціонування кредитних відносин. Джерела, форми, види та функції кредиту. Позичковий процент як форма доходу на грошовий капітал.

Структура сучасної кредитної системи. Центральний банк, його операції, їх види та функції. Комерційні банки. Прибуток банку. Резерви банків і кредитна емісія. Методи регулювання емісії грошей. Норма обов'язкового резерву грошей. Облікова ставка.

Особливості формування банківської системи в Україні.

Інфляція: зміст і причини виникнення. Вимір інфляції. Види інфляції. Соціально-економічні наслідки інфляції. Крива Філіпса. Інфляція в Україні, її динаміка та методи регулювання. Антиінфляційна державна політика.

Література [4; 8; 10; 12]

Тема 20. Сукупні доходи населення та соціальна політика держави

Доходи населення, їх види та джерела формування. Номінальні та реальні доходи.

Функціональний розподіл доходів. Структура використання доходу. Рівень життя та його показники. Соціально-економічна структура суспільства. Нерівність доходів і проблема бідності. Причини диференціації доходів. Крива Лоренца.

Соціальна політика держави. Соціальні гарантії. Система соціального захисту населення та її складові.

Система трансфертних платежів у ринковій економіці. Індекс використання людського потенціалу.

Література [4; 7; 12]

Тема 21. Сучасна світова економіка

Глобалізація як тенденція соціально-економічного розвитку.

Об'єктивні передумови виникнення, економічний зміст та етапи розвитку світового господарства.

Міжнародний поділ праці і спеціалізація. Теорія порівняльних переваг.

Інтернаціоналізація господарських відносин і продуктивних сил. Транснаціональні корпорації та їх роль. Міжнародна економічна інтеграція.

Концепції розвитку структури світової економіки. Нерівномірність розвитку економіки окремих регіонів і країн світу.

Україна і світова економіка. Передумови та фактори входження економіки України у світове господарство.

Література [1–4; 12]

Тема 22. Економічні аспекти глобальних проблем

Причини виникнення та суть глобальних проблем сучасності. Класифікація глобальних проблем. Ознаки глобальних проблем.

Проблема збереження миру та роззброєння. Економічна криза та форми її прояву. Продовольча проблема. Чинники продовольчої проблеми. Шляхи розв'язання продовольчої проблеми: екстенсивний та інтенсивний.

Паливно-енергетична та сировинна проблеми. Проблеми економічної відсталості окремих країн і регіонів світу.

Міжнародне співробітництво в розв'язанні глобальних проблем.

Література [2; 12]

Структура тестового завдання

Вступне випробування проводиться письмово у вигляді тесту закритого типу. Тестове вступне випробування складається з 10 завдань, кожне з яких оцінюється в 20 балів за правильну відповідь. Таким чином, за правильні відповіді на всі питання абітурієнт може отримати максимальну кількість - 200 балів. Час виконання завдань – 30 хвилин.

Критерії оцінювання тестових завдань

Критерії оцінювання тестових вступних випробувань абітурієнтів старших курсів в 200 бальній шкалі.

Максимальна можлива сума набраних балів становить 200.

Мінімальна кількість балів для участі в конкурсному відборі становить 100 балів.

Нормативи оцінювання

Кількість вірних відповідей	Оцінка (кількість балів)
1-4	до 100
5	100
6	120
7	140
8	160
9	180
10	200

Приклад тестового завдання

1. Інфляція – це тенденція до:

- а) спадання рівня цін;
- б) зростання цін на споживчі товари;
- в) спадання виробництва;
- г) зростання виробництва.

2. Процес поступового перенесення вартості основного капіталу на новостворену продукцію в процесі його зношування, це:

- а) амортизація;
- б) виробництво;
- в) прибуток;
- г) рентабельніс

3. Процес перетворення ресурсів у блага, це:

- а) розподіл;
- б) споживання;
- в) заощадження;
- г) виробництво.

4. Виручка від продажу 20 одиниць продукції дорівнює 1000 грн. Витрати на виробництво дорівнюють 400 грн. Яким буде прибуток?

- а) 200 грн.;
- б) 400 грн.;
- в) 600 грн.;
- г) 800 грн.

5. Доход людини це:

- а) зарплата;
- б) зарплата та інші грошові виплати;
- в) кошти та матеріальні блага, отримані за певний період часу;
- г) трансфертні виплати, які надає держава.

6. Економіку країни вивчає:

- а) мікроекономіка;
- б) макроекономіка;
- в) мегаекономіка;
- г) політична економія.

7. Якщо попит на товар співпадає з пропозицією товару, то має місце:

- а) дефіцит;
- б) надлишок;
- в) рівновага;
- г) немає правильної відповіді.

....

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Беляєв О. О., Бебело А. С.* Політична економія: Навч. посіб. — К.: Вид-во КНЕУ, 2013.
2. *Баб'як М.Н.* Економічна теорія: Навч. посіб. / М.Н. Баб'як, Л.А. Пешенкова, А.В. Рибчук. — К.: Цнл, 2010
3. *Економічна теорія: Політекономія: Підручник.* / За ред. В.Д. Базилевича — 3-тє вид. — К.: Знання-Прес, 2012.
4. *Мочерний С.В.* Економічна теорія: Підручник / С.В. Мочерний, М.В. Довбенко. — К.: Академія, 2011.
5. *Основи економічної теорії: політекономічний аспект: Підручник* / Ред. Климко Г.Н. та ін. — 5-те вид., - К.: Знання – Прес, 2009.
6. *Політична економія: Навч. посіб.* / Ред. В.О. Рибалкін, В.Г. Бодров. — К.: Академвидав, 2008.
7. *Сламан Дж.* Економікс / Дж. Сламан, М. Сатклифф. — 5-е изд. — Спб.: Питер, 2005.
8. *Старостенко Г.Г.* Політична економія: Навч. посіб. — К.: У-т Україна, 2010.
9. *Ульянова Л.П.* Політекономія: питання і відповіді: Навч. посіб. — К.: МАУП, 2011
10. *Чепінога В.Г.* Основи економічної діяльності: Навч. посіб. — К.: Юрінком Інтер, 2009.